

HLUTDRÆGNI

Í sumum héruðum Íslands er það síður sjómanna, að skifta annum í jafna hluti, þegar á land er komið. Hver maður fær eina hlut og bátseigandi einn eða tvo fyrir bátsnotkunina. Vanalega skiftir formaður bátsins. Á upp- vaxtarárum mínum heyrði ég getið um formenn, sem sagt var að hefðu haft lag á því, að láta stærri fiska koma í sinn hlut en annara, þegar þeir skiftu; sérstaklega þegar þeir áttu hlut að máli, sem ekki voru nógu einbeittir að halda rétti sínum fram.

Það er líklega vandfundið dæmi, sem sýnir hlutdrægnina betur en þetta. Samkvæmt samkomulagi áttu allir að fá jafnt, og samkomulagið bygðist á þeirri vissu, að allir yrðu að leggja jafnt á sig, til að afla fiskjarins. Þeir menn, þess vegna, sem beittu brögðum eða ofríki til að rýra hlut annara og auka sinn, brutu á móti rétt- ketistilfinningu allra réttsýnna manna.

Hugsunarhátt þann, sem þetta einfalda dæmi er sýnishorn af, má finna mjög víða; það þarf að eins að grafa ofurlítið dýpra eftir honum. Hann kemur fram í viðskiftalífinu í ótal myndum. Alt rang- ketið, sem þar er framið, felst í þessu, að menn rýra hlut annara til að auka sinn.

Margir framúrskarandi gáfu- menn og mikilmenn hafa fengið að kenna á þessu. Hlutur þeirra hefir verið rýrður af öðrum, vegna þess að þeir vissu, að sinni mundi stækka við það. Aðferðin dugar vanalega vel, þegar um viður- kenningu almennings er að ræða; þá er auðvelt að auka sinn hlut með því að rýra annara, án þess að mikið beri á. Þegar hezki heimspekingurinn Schopenhauer byrjaði að halda fyrirlestra við háskólann í Berlín, stóð Heoel á hæsta tind frægðar sinnar bar. Schopenhauer var að vísu ósnar- á að rífa niður skoðanir Hegels, enda lékk hann enga áheyrn. Hann varð að flytja til Frankfurt og hætta við að verða háskólakenn- ari. Ólarir hans juku á fræð Heg- els, því hér varð mótstöðumaður hans sama sem að játa sig yfir- unninn; og til lítils sóma fyrir Hegel hefir síðan verið saet, að hans áhrif hafi átt drjúgan hátt í því, að hlutur Schopenhauers í Berlín varð því sem næst ekki neitt. Síðar sagði Schopenhauer sjálfur: "Sá tími mun koma, að hver maður, sem ekki veit, hvað ég hafi sagt um þetta eða hitt, mun verða álitinn óupplýstur". — Það má segja, að þessi snádómur rættist bókstaflega á þýzkalandi um tíma. Ameríkumenn hafa aldrei viðurkennt hinn langmesta ljóð-